

Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка
Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О.М. Лазаревського

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

Протокол № 1 від «1» вересня 2020 р.
Завідувач кафедри

ПОГОДЖЕНО

СИЛАБУС
навчального курсу
**«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ:
СОЦІОГУМАНІТАРНЕ ЗНАННЯ ТА ІСТОРИЧНЕ МИСЛЕННЯ
XIX – ПОЧАТКУ XXI СТ.,
АБО ЯК МИСЛИТЬ ІСТОРИК»**

Галузь знань – 01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність – 014 Середня освіта (Історія)
Освітній ступінь – магістр
Форма навчання – денна
Форма підсумкового контролю – залік

Запрошений викладач – Ясь Олексій Васильович, доктор історичних наук,
провідний науковий співробітник відділу української історіографії Інституту
історії України НАН України

Тел.: роб. +38(044)279-87-04, моб. +38(067)445-87-36.

E-mail: alexayas@ukr.net

Персональні профілі та сторінки web-ресурсів:

<https://nas.academia.edu/OleksiiYas> (тексти та праці)

<http://resource.history.org.ua/person/0000523>

<https://orcid.org/0000-0002-5816-2876>

<https://publons.com/researcher/1811651/oleksii-yas/>

<https://ouci.dntb.gov.ua/?author=0000-0002-5816-2876>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=x9oT1kEAAAAJ&hl=uk>

https://chtyvo.org.ua/authors/Yas_Oleksii/

Години консультацій – щосереді 15.00 – 16.00 (за попереднім запитом
е-поштою у режимі відеоконференції на платформі Zoom).

1. Анотація курсу

Навчальний курс «Актуальні проблеми сучасної історіографії: соціогуманітарне знання та історичне мислення XIX – початку XXI ст.» розрахований на студентів закладів вищої освіти історичних спеціальностей, які мають освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра і навчаються за освітньо-професійними програмами підготовки магістра.

Курс побудований за вимогами Європейської Кредитно-Трансферної системи (ECTS).

Навчальна дисципліна «Актуальні проблеми сучасної історіографії: соціогуманітарне знання та історичне мислення XIX – початку XXI ст.» призначена для підготовки магістрів 1 та 2 року навчання і розрахована на I-й семестр, зокрема передбачає 20 лекційних годин і 20 годин самостійної роботи.

Курс складається із двох змістовних модулів (кожен по 5 лекцій, або по 10 лекційних годин), які спираються на базову диференціацію історіографії – класична / некласична.

Змістовний поділ курсу хронологічно локалізується зламом XIX–XX ст. У західноєвропейській соціогуманітаристиці його пов'язують із культурною добою *Fin de Siècle* у розумінні межі століть, а у східноєвропейській традиції зазвичай асоціюють із темпоральним сегментом, відомим як *Срібний вік* (1890–1920).

Перший модуль розрахований на виклад навчального матеріалу з класичної історіографії, другий модуль – некласичної та сучасної історіографії.

Зміст першого модулю передбачає:

- ознайомлення з сучасними й ретроспективними концептуальними пропозиціями і термінологічними означеннями історіографії, передусім у світлі її багатоманітного, мінливого та варіативного функціонального призначення;
- систематизацію уявлень про основні парадигми та стилі історичного / соціогуманітарного мислення, котрі циркулювали у різних культурних епохах протягом XIX – початку XX ст.;
- представлення розмаїтих ролей історіографії у формуванні засад, стандартів і вимог традиційної та сучасної наукової культури, базових алгоритмів мислення й фахових навичок історика;
- окреслення й генералізацію пізнавальних можливостей, дослідницьких стратегій і наукових практик пізньопросвітницького раціоналізму, романтизму й «першого» позитивізму як основних стилів мислення історика доби класичної історіографії (XIX ст.);
- засвоєння та використання видової типології і періодизації історіографії для аналізу, пояснення, осмислення й оцінки наукових праць, практик, стратегій, візій і концепцій як конкретного історика, так і вибраного масиву студій у межах певних шкіл, напрямів, течій тієї чи іншої культурної доби.

Зміст другого модулю передбачає:

- означення й маркування відмінностей між класичною / некласичною (традиційною / модерністською) історіографією у світлі сучасного соціогуманітарного знання;
- систематизацію уявлень про основні парадигматичні взірці та концептуальні пропозиції соціогуманітаристики ХХ ст. і канали їхньої трансляції до царини історіографії;
- окреслення основних схем, засад і можливостей щодо періодизації становлення, розгортання й трансформації української історичної думки на тлі європейської соціогуманітаристики ХХ – початку ХХІ ст.;
- осмислення пізнавальних впливів і інструментальних пропозицій модернізму та постмодернізму у сучасних наукових практиках на культурних теренах історіографії;
- оперування базовим дослідницьким інструментарієм і понятійним апаратом з обсягу сучасної історіографії для підготовки й написання спеціальних оглядів, насамперед історіографічного вступу / введення до провідної проблематики певної студії.

Лекційний курс зорієнтований на формування загального горизонту знань з історії історіографії, теорії та методології, передусім базових уявлень про домінуючі дослідницькі стратегії, епістемологічні взірці, методи та інструментарій, термінологічний тезаурус, актуальні й ретроспективні концептуальні пропозиції і парадигми історичного знання протягом ХІХ – початку ХХІ ст.

Формою підсумкового контролю рівня знань і навичок є залік у І-ому семестрі.

2. Передреквізити курсу.

Курс має розгалужені зв'язки та перехресні контексти вивчення з предметними сферами й матеріалом навчальних курсів із Української історіографії, Історіографії всесвітньої історії, Методології історії, історії культури, історії України, Нової і новітньої історії, передусім спрямований на поглиблення та систематизацію знань у межах окресленого соціогуманітарного сегмента.

Для опанування змісту навчального курсу потрібно засвоїти й оперувати базовим компендіумом соціогуманітарних знань про найголовніші концептуалізації, домінуючі парадигми, стилі мислення, наукові стратегії, понятійний апарат і інструментарій з обсягу історіографії, соціокультурні конфігурації й інтелектуальні, культурні, пізнавальні й інші передумови, чинники та регіонально-просторові середовища функціонування історичної науки в Україні та Європі.

3. Постреквізити курсу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобуті знання, навички та алгоритми будуть затребувані для дальшого засвоєння й опанування освітньо-професійних програмам підготовки магістра 1 та 2 року навчання, передусім для підготовки історіографічних оглядів, окреслення методологічних і теоретичних аспектів дослідницьких стратегій і практик, а також коректного й адекватного вживання наукової термінології у рефератах, самостійних і конкурсних роботах, магістерських студіях.

4. Мета курсу.

- засвоїти базові соціогуманітарні норми, стандарти та вимоги культури наукового мислення у царині історіографії;
- опанувати наукову термінологію для висвітлення та представлення найголовніших парадигм, стилів мислення, концептуальних пропозицій і дослідницьких стратегій класичної, некласичної та сучасної історіографії;
- розглядати конкретні концепції та візії істориків за їхньою належністю до парадигматичних взірців, стилів мислення тієї чи іншої культурної епохи;
- описувати та характеризувати персональні стилі мислення окремих істориків і учених-гуманітаріїв, зокрема визначати їх основні складові;
- застосовувати дослідницький інструментарій і наукову термінологію для окреслення належності конкретних праць до провідних парадигм соціогуманітарного знання та стилів мислення;
- використовувати понятійний апарат сучасної історіографії та соціогуманітаристики для маркування й оцінки наукових поглядів, візій і концепцій;
- уживати базову наукову термінологію в історіографічних оглядах різного призначення, передусім у форматі введення до провідної проблематики вивчення магістерської чи фахової студії.

5. Очікувані результати курсу.

Магістр повинен вміти:

- репрезентувати науково-пізнавальний процес на обшарах історіографії як зміну, взаємодію, змагання та співіснування відмінних парадигм знання, стилів мислення, концептуальних пропозицій і дослідницьких стратегій;
- пов'язувати місце та роль конкретного історика із відповідними парадигматичними взірцями соціогуманітарного й історичного знання;
- показати багатшаровість, версійність природи соціогуманітарного й історичного знання на конкретних наукових практиках, студіях і стратегіях відомих українських істориків XIX–XX ст.;
- оперувати базовою науковою термінологією з історіографії для опису різних пізнавальних ситуацій, наукових проблем, викликів і суперечностей;

- сполучати вибір дослідницького інструментарію магістерської, конкурсної чи самостійної роботи з відповідними парадигматичними та стильовими взірцями історичного й соціогуманітарного знання;
- коректно й адекватно застосовувати норми та вимоги культури наукового мислення для підготовки вступних історіографічних оглядів до проблематики вивчення;
- конструювати прикладну типологію / класифікацію належності історичних праць до основних парадигм і стилів мислення у межах історіографічних вступів.

6. Організація навчання.

Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Модуль 1. Класична історіографія					
1	Вступ до курсу, його структура та призначення. Базові поняття-інструменти.	4	2	-	2
2	«Царство Розуму», Природа та Право в просвітницькому світобаченні. Пізньопросвітницька парадигма на культурних теренах історіографії на межі XVIII –XIX ст.	4	2	-	2
3	Ідеалістичний поворот і класичний романтизм в історіографії XIX ст. Ірраціональні та інтуїтивні стратегії конструювання минувшини	4	2	-	2
4	«Перший» позитивізм в історіографії XIX ст. Типологічний і порівняльний інструментарій, натуралістичний сцієнтизм, стадіальність, еволюціонізм, каузальність та ідея поступу у практиках історика	4	2	-	2
5	Культурна доба Fin de Siècle / Срібний вік та її стильова	4	2	-	2

	палітра: модернізований позитивізм, неокантіанство та соціологізація історії. Гранд-наративи або легітимаційні проекти історичних «біографій» націй				
Всього за модуль 1		20	10	-	10
Модуль 2. Некласична та сучасна історіографія					
6	Неромантизм і модерністські експерименти в історіографії. Харизматична модель, культ героїв, ідея міфотворчості та символістська естетика у конструюванні минувшини	4	2	-	2
7	Соціологізація історії. Стратегії репрезентації «масової людини» на авансцені історії	4	2	-	2
8	Радянська історіографія – російська / союзна та українська / республіканська версії. Офіційний історіографічний канон і наукові практики істориків: співбуття, мімікрія, спроби розширення та модернізації	4	2	-	2
9	Українська історіографія поза межами СРСР: західноукраїнська, еміграційна та діаспорна версії. Стратегії конструювання минувшини: між «травматичною» спадщиною та викликами західної соціогуманітаристики	4	2	-	2
10	Сучасна українська історіографія та європейська соціогуманітаристика. Представлення минувшини у світлі «поворотів» соціогуманітарного знання	4	2	-	2

Всього за модуль 2	20	10	-	10
Разом за курс	40	20	-	20

7. Завдання для самостійної роботи.

Самостійна робота здійснюється у вигляді самоконтролю (опрацювання відповідей на серію ключових питань до кожного з модулів) задля кращого засвоєння ідей, положень, концептів і матеріалів навчального курсу та/або у вигляді виконання реферативних завдань і/чи міні-досліджень *за проблематикою, погодженою з викладачем.*

7.1. Перелік питань для самоконтролю

Модуль 1

1. Порівняйте висвітлення завдань і функцій історіографії у класичній, некласичній і сучасній історіографії
2. Окресліть хронологічну локалізацію доакадемічної та академічної історіографії, класичної, некласичної і сучасної історіографії на теренах української історичної науки
3. Поясніть причини версійності у хронологічній локалізації доакадемічної й академічної історіографії, класичної і некласичної історіографії в Україні та європейських країнах
4. Проаналізуйте критерії і засади трьохчастинного поділу історіографії класична (традиційна), некласична (модерністська) та сучасна (постнекласична)
5. Окресліть чинники, завдяки яким склався сучасний видовий поділ історіографії
6. Поясніть відмінності між предметною, проблемною та інституціональною історіографією
7. Назвіть поширені конфігурації інтердисциплінарних сполучень, пов'язаних із історіографією
8. Поясніть причини появи преромантичних мотивів та ідей на полі пізньопросвітницької історіографії
9. Назвіть провідні ідеї пізньопросвітницької історіографії
10. Проаналізуйте рецепцію античної спадщини у межах просвітницько-раціональної парадигми
11. Покажіть особливості циркуляції антикварного мислення в українській історіографії кінця XVIII ст.
12. Схарактеризуйте провідну проблематику, навколо якої точилася полеміка «південців» і «північан»
13. Окресліть ознаки преромантизму в «Історії русів»
14. Порівняйте перше (1822) та друге (1830) видання «Истории Малой России» Д. Бантиша-Каменського

15. Проаналізуйте вплив російської та української культурних традицій на конструкцію «Истории Малой России» Д. Бантиша-Каменського
16. Схарактеризуйте соціокультурні передумови, культурні обставини та інтелектуальні віяння, котрі спричинилися до західноєвропейської романтичної хвилі 1815–1830 рр.
17. Окресліть причини та стильову природу двох конфліктів у багатотомній «Истории Малороссии» М. Маркевича
18. Поясніть як постало суперечливе сполучення імперського лоялізму та малоросійського патріотизму й апології козацької слави у тексті «Истории Малороссии» М. Маркевича
19. Покажіть спрямованість і пізнавальне призначення «мовної» програми романтизму
20. Окресліть базові ідеї та концепти романтичного мислення
21. Порівняйте концепти романтичного Хаосу та просвітницького Космосу
22. Проілюструйте значення просторово-часового колориту у романтичних конструкціях минувшини
23. Опишіть романтичну концепцію історичного часу та її проєкції у текстах М. Костомарова та П. Куліша
24. Окресліть інтелектуальну та культурну підоснову часового синкретизму у текстах М. Костомарова та українських істориків-романтиків
25. Поясніть завдяки чому створювався ефект емпатії у працях М. Костомарова
26. Назвіть і схарактеризуйте основні складові проблеми Іншої суб'єктивності, котра постала в романтичній історіографії
27. Проаналізуйте ідею «суду історії» та її модифікації у пізньоромантичному світобаченні
28. Поясніть витоки аналогій, які постають між ідеями «вічного поступу» у «першому» позитивізмі та «вічного Бога» у провіденціальних схемах історії
29. Опишіть стадіальні концептуалізації історії у зв'язку з позитивістською парадигмою
30. Проаналізуйте застосування порівняльно-історичного методу у дослідницькому інструментарії М. Драгоманова
31. Схарактеризуйте пізнавальну програму «першого» позитивізму на полі соціогуманітаристики
32. Проаналізуйте основні стильові тренди у царині соціогуманітаристики за культурної доби Fin de Siècle та її східноєвропейської проєкції «Срібний вік» (1890–1920)
33. Опишіть трансформацію дослідницьких стратегій історика у світлі неокантіанства і соціологізації історії
34. Порівняйте «Історію України-Руси» М. Грушевського та великі національні наративи європейської історіографії протягом ХІХ – початку ХХ ст.
35. Схарактеризуйте основні смисли, котре продукує поняття «гранд-нاراتив»

Модуль 2

1. Назвіть відмінності між структурами мислення класичного / старого романтизму та неоромантизму
2. Опишіть харизматичну модель «великої людини» у концептуалізації В. Липинського
3. Поясніть інструментальну роль терміна «образ» в історичній концептуалізації С. Томашівського
4. Порівняйте культ героїв В. Липинського та пантеон героїв С. Томашівського
5. Проаналізуйте рецепцію «Психології народів» В. Вундта та працю Е. Дюркгайма у текстах М. Грушевського
6. Схарактеризуйте українську історіографію 1920-х рр. на обширах підрадянської України у світлі поняття «нормальна наука»
7. Окресліть смисли, котрі продукує поняття «нормальна наука» Т. Куна
8. Поясніть причини тотальної ідеологічної делімітації культурного простору в СРСР
9. Окресліть стильові риси «покаянних» і «викривальних» текстів радянських істориків 1930-х рр.
10. Порівняйте класовий і новий «народницький» дискурси української радянської історіографії 1950-х – початку 1970-х рр.
11. Назвіть головні положення теорії суспільно-економічних формацій, поясніть її сутність і пізнавальні хиби
12. Порівняйте різні покоління еміграційних / діаспорних учених у ретроспективі 1940–1980-х рр.
13. Поясніть зміст і смисли термінів «еміграційний ренесанс», «таборовий період», доба «Ді-Пі»
14. Окресліть впливи антропологічного повороту на наукові практики та візії українських науковців на теренах української еміграції та діаспори після 1945 р.
15. Опишіть період організаційно-інституціональної кризи в українській діаспорній історіографії 1950-х початку 1960-х рр.
16. Окресліть основні відмінності між теоріями О. Шпенглера й А. Тойнбі та поясніть причини відновлення інтересу до циклічних / цивілізаційних теорій в Європі після 1945 р.
17. Схарактеризуйте головні риси української рецепції цивілізаційних / циклічних концептуальних пропозицій
18. Поясніть як використовувався ресурс «локального патріотизму» на обширах української історіографії у німецько-радянській війні
19. Проаналізуйте зміну концептуальних віх на теренах радянської історіографії від приєднання України до царської Росії як «меншого лиха» до партійних тез 1954 р. про «возз'єднання»
20. Окресліть причини та наслідки паліативної реабілітації українських істориків «дожовтневої» доби в українській радянській історіографії 1960-х – початку 1970-х рр.
21. Схарактеризуйте реставраційний / реформістський / нонконформістський напрям українських істориків 1960-х – початку 1970-х рр., зокрема істориків-традиціоналістів і істориків-модернізаторів

22. Опишіть конструкції монументальних багатотомників з історії УРСР, виданих протягом 1970-х – першій половині 1980-х рр.
23. Схарактеризуйте пізнавальну ситуація в Україні після розпаду СРСР
24. Оцініть масштаби впливу та роль уведеної до наукового обігу «забороненої» й «репатрійованої» історіографічної спадщини на дослідницькі стратегії істориків 1990-х рр.
25. Поясніть причини формування та наслідки реалізації «легітимаційної» програми української пострадянської історіографії
26. Проаналізуйте міжнародні та українські контексти «кризи історіографії» 1990-х рр.
27. Назвіть основні виклики, тенденції та тренди пізнавальної кризи на зламі 1990–2000-х рр.
28. Оцініть місце постмодернізму в сучасній історії науки, зокрема історії історіографії
29. Схарактеризуйте сучасні пізнавальні альтернативи постмодернізму, зокрема неораціоналізм і неосцієнтизм
30. Проаналізуйте провідні тренди на ниві сучасної політики знання та політики пам'яті України
31. Поясніть, яку палітру смислів продукує поняття «травматична спадщина», зокрема в українській історіографії
32. Оцініть можливу / гадану / релятивну / реальну версійність смислів, які продукує поняття «сучасність»
33. Поясніть смисли та зміст поняття «мультикультурність»
34. Перерахуйте основні «великі повороти» соціогуманітарного знання кінця ХХ – початку ХХІ ст.
35. Окресліть головні риси та тенденції пізнавальної ситуації в українській історіографії після 2014 р.

7.2. Орієнтовний перелік тем для рефератів і/або міні-досліджень

Модуль 1

1. Історіограф як придворний інтелектуал і легітимаційна функція історичного письма
2. Поняття «історіографія» та «історієписання (історіописання)»: змістовна локалізація, смисли, співвідношення, субординація
3. Поняття «класична наука» у царині соціогуманітарного й історичного знання: пізнавальні орієнтири, ціннісні настанови, інституціональні риси та функціональне призначення
4. Народження, функціонування, «переформатування» та згасання наукових шкіл
5. Преромантизм як інтелектуальна та культурна реакція на крайнощі культурної доби Просвітництва
6. «Три кити» пізньопросвітницької історіографії та їх вплив на історичне письмо першої половини ХІХ ст.
7. Романтизм і його стильові сполучення з елементами «літописного» бароко, пізньопросвітницького раціоналізму та «першого» позитивізму

8. Осередки українського романтизму 1830–1840-х рр.: харківське та київське культурні середовища
9. «Мовна» програма позитивізму та її національно-культурне значення
10. Гносеологічний оптимізм і сцієнтизм у пізнавальній програмі «першого» позитивізму
11. «Натуралістична» програма «першого» позитивізму на полі європейської соціогуманітаристики другої половини ХІХ ст.
12. «Срібний вік» як культурна доба стильового розмаїття

Модуль 2

1. Антропологічний поворот і гуманізація європейської історіографії після Другої світової війни
2. «Діючі» та «конкуруючі» генерації вчених у розрізі неформальної інституціоналізації науки
3. Творчі тандеми і малі групи та їх роль на теренах класичної й неklasичної науки
4. «Прелогічне мислення» Л. Леві-Брюля у рецепції М. Грушевського, К. Грушевської та їх учнів
5. Впливи теорій циркуляції еліт В. Парето та Г. Моски на класократичну концепцію В. Липинського
6. Неромантизм як стильовий тренд історіографії ХХ ст.: від культурної доби Fin de Siècle до «реінкарнації» 1990-х рр.
7. «Травматичний» досвід української революції 1917–1921 рр. і незакінчені проекти національного історієписання 1920-х рр.
8. Українська радянська історіографія як паралельна / доповнююча версія союзного, радянсько-російського історієписання.
9. «Еміграційний ренесанс» в українській історіографії «таборової доби» (друга половина 1940-х рр.)
10. Нонконформізм / ревізіонізм як культурне й інтелектуальне явище в українській радянській історіографії кінця 1950-х – початку 1970-х рр.
11. Концепти «зростання» та «занепад», «народження» і «вмирання» у циклічних теоріях О. Шпенглера й А. Тойнбі
12. Транснаціональна історія як напрям сучасної історіографії

8. Порядок оцінювання.

№	Назва теми	Всього балів	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1	Вступ до курсу, його структура та призначення. Базові поняття-інструменти.	10	6	-	4
2	«Царство Розуму», Природа та Право в просвітницькому світобаченні.	10	6	-	4

	Пізньопросвітницька парадигма на культурних теренах історіографії на межі XVIII –XIX ст.				
3	Ідеалістичний поворот і класичний романтизм в історіографії XIX ст. Ірраціональні та інтуїтивні стратегії конструювання минувшини	10	6	-	4
4	«Перший» позитивізм в історіографії XIX ст. Типологічний і порівняльний інструментарій, натуралістичний сцієнтизм, стадіальність, еволюціонізм, каузальність та ідея поступу у практиках історика	10	6	-	4
5	Культурна доба Fin de Siècle / Срібний вік та її стильова палітра: модернізований позитивізм, неокантіанство та соціологізація історії. Гранд-нарлативи або легітимаційні проекти історичних «біографій» націй	10	6	-	4
6	Неромантизм і модерністські експерименти в історіографії. Харизматична модель, культ героїв, ідея міфотворчості та символістська естетика у конструюванні минувшини	10	6	-	4
7	Соціологізація історії. Стратегії репрезентації «масової людини» на авансцені історії	10	6	-	4
8	Радянська історіографія – російська / союзна та українська / республіканська версії. Офіційний історіографічний канон і наукові практики істориків: співбуття, мімікрія, спроби	10	6	-	4

	розширення та модернізації				
9	Українська історіографія поза межами СРСР: західноукраїнська, еміграційна та діаспорна версії. Стратегії конструювання минувшини: між «травматичною» спадщиною та викликами західної соціогуманітаристики	10	6	-	4
10	Сучасна українська історіографія та європейська соціогуманітаристика. Представлення минувшини у світлі «поворотів» соціогуманітарного знання	10	6	-	4
Разом за курс		100	60	-	40

РОЗПОДІЛ БАЛІВ ЗА РЕЙТИНГОВОЮ СИСТЕМОЮ

Модулі	I	II	Разом (балів)
Бали	0 – 50	0 – 50	0 – 100
Лекції	0 – 30	0 – 30	0 – 60
Практичні заняття	–	–	–
Самостійна робота	0 – 20	0 – 20	0 – 40
Підсумковий контроль			залік

Критерії оцінювання знань студентів за вимогами ЄКТС:

а) робота на лекції (до 6 балів);

- ведення конспекту лекції (до 5 балів)

б) самостійна робота

- письмові відповіді на питання самоконтролю (до 20 балів)

- реферат або міні-дослідження (до 20 балів)

Робота на лекції оцінюється за наступними критеріями: відвідування лекційних занять; повнота, грамотність, послідовність, структурованість і

логічність ведення конспективних записів. Наявність усіх компонентів роботи на лекції та присутність студента на лекційних заняттях може бути оцінена до 6 балів; неохайне оформлення конспекту лекцій, неповне відображення лекційного матеріалу у конспекті, часткова відсутність студента на лекційних заняттях – від 1 до 3 балів.

Самостійна робота з навчального курсу

Самостійна робота здійснюється: 1) у вигляді самоконтролю, передусім передбачає опрацювання відповідей на серію ключових питань до кожного з модулів; 2) у вигляді виконання реферативних завдань і/чи міні-досліджень *за проблематикою, погодженою з викладачем.*

Самостійна робота оцінюється до 20 балів по кожному із модулів у залежності від складності, рівня виконання та ступеня засвоєння матеріалу.

Студент за бажанням може обрати один із двох варіантів самостійної роботи: а) *письмові відповіді* на вибрані питання (*не менше п'яти питань*) самоконтролю; б) *написання реферату чи міні-дослідження* з орієнтованого переліку. *Завдання самостійної роботи та теми рефератів по кожному модулю визначаються викладачем.* Студент може запропонувати *власну тему реферату, проте має обов'язково узгодити її з викладачем.*

Реферат і/або міні-дослідження оцінюється за такими критеріями: відповідна наявність базових елементів композиції – вступу (виразного формулювання теми та проблеми, провідної мети, завдань, інформації про дослідницький інструментарій, стратегію авторського викладу й ін.), основної частини, поділеної на розділи й параграфи із проміжними висновками, заключної частини й підсумкових висновків, списку літератури та джерел із повним бібліографічним описом (не менше 15 бібліографічних позицій). *Лімітується використання web-ресурсів (не більше 5-ох позицій) з обов'язковим включенням до списку літератури із зазначенням режиму доступу (URL) та дати звернення.*

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
83-89	B	добре	
75-82	C		
68-74	D	задовільно	
60-67	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	---	--	---

10. Перелік питань, винесених на залік

На заліку *враховується як присутність і робота на лекціях, так і виконання самостійної роботи.*

Залік відбувається *у форматі усної співбесіди* в очному режимі чи в режимі відеоконференції на платформі Zoom. На залік виносяться два питання: із запропонованого нижче переліку. За потреби пропонуються додаткові/уточнюючі питання з обсягу навчального курсу (див. питання для самоконтролю) та/або щодо історіографічної основи конкретного магістерського проекту студента.

1. Історіограф як придворний інтелектуал, його статус і функції при дворах європейських монархів
2. Полісемантизм історіографії як поняття. Основні смисли та їхні трансформації
3. Терміни «історіографія», «історична наука» та «історична думка»: субординація, співвідношення, смисли
4. Видовий і жанровий поділ історіографічних досліджень
5. Походження класичних дефініцій і модерністські термінологічні мутації у царині історіографії
6. Модерністське термінотворення – інструментальність і плаваючі смисли
7. Постмодерністські поняття як вирази метафоричності та калейдоскопічності сучасної наукової мови
8. Поняття «напрямок», «школа», «течія»: субординація, співвідношення, кореляція
9. Народження, функціонування, «переформатування» та згасання наукових шкіл
10. «Діючі» та «конкуруючі» генерації вчених у розрізі неформальної інституціоналізації науки
11. Творчі тандеми і малі групи та їх роль на теренах класичної та некласичної науки
12. Неокантіанство на теренах історіографії. Переформатування класичного історизму й інструменталізація понять
13. Соціологізації історії та її проєкції на теренах історіографії
14. Антропологічний поворот і гуманізація історичної науки
15. Стратегії деконструкції на культурному полі сучасної історіографії
16. Нормативно-універсальний і природно-правовий ідеал науковості просвітницької історіографії
17. Однорідне уподібнення й одноманітне представлення минувшини як наріжна проблема просвітницької історіографії

18. Преромантизм як інтелектуальна та культурна реакція на крайнощі культурної доби Просвітництва
19. М. Максимович й осередки українського романтизму 1830–1840-х рр.
20. М. Максимович як інтелектуал – природник і гуманітарій
21. Фрагмент у наукових і культурних практиках М. Максимовича та західноєвропейських мислителів
22. Романтизм і його стильові сполучення з елементами «літописного» бароко, пізньопросвітницького раціоналізму, «першого» позитивізму
23. Роль «першого» позитивізму у «виношуванні» ідей ревізії апології козацької слави та героїки на прикладі П. Куліша
24. Пізньопросвітницький раціоналізм і «перший» позитивізм: проблема інтелектуальної спорідненості та культурного походження
25. Причини та культурні засади стильової подібності просвітницького раціоналізму та «першого» позитивізму
26. Гносеологічний оптимізм і сцієнтизм у пізнавальній програмі «першого» позитивізму
27. Порівняльно-історичний і типологічний методи у дослідницькому інструментарії історика-позитивіста
28. Соціологічна школа Е. Дюркгейма та її вплив на історіографію
29. Еміграційна / діаспорна історіографія та незавершені інтелектуальні порахунки із традицією у міжвоєнну і повоєнну добу
30. Адаптаційні й інтегративні практики українських зарубіжних інтелектуалів у ХХ ст.
31. Впливи соціо- та етнокультурного середовища й інтелектуальної атмосфери західного світу на горизонт концептуалізації представників еміграційної / діаспорної історіографії
32. «Коллективний стиль» як домінуюча форма республіканської історіографії. Багатотомники 1950–1980-х рр.
33. Ревізіоністські / нонконформістські історики в українській радянській історіографії
34. Традиціоналісти й модернізатори, або два способи розширити / модифікувати офіційний радянський канон
35. Нова «легітимація» та «романтизація» минувшини як чинники наукового процесу 1990-х рр.
36. Культурні й інтелектуальні обриси пострадянського простору соціогуманітаристики в Україні та країнах СНД
37. Епістемологічна криза кінця 1990-х рр.: палітра викликів, перспектив і можливостей
38. Дискусії щодо автономності / самостійності / залежності / незалежності наукової мови
39. «Великі повороти» соціогуманітарного знання та сучасна історіографія
40. Пострадянське історієписання та сучасна українська історіографія: виклики й перспективи

11. Політика курсу.

Студент зобов'язаний відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого розкладу, не запізнюватися, мати адекватний зовнішній вигляд, **завчасно виконувати потрібну технічну підготовку та перевірку пристроїв** (ноутбуків, ПК, планшетів) і **програмних продуктів (налаштування параметрів входження, звуку, відео й ін.)** до занять у дистанційному режимі.

У разі відсутності через хворобу надати відповідну довідку дирекції Навчально-наукового інституту. Пропущені заняття відпрацьовуються протягом терміну, який визначається викладачем. Студент зобов'язаний систематично та своєчасно виконувати завдання самоконтролю. Заохочується активна участь у навчальному процесі.

12. Політика академічної доброчесності.

Дотримання академічної доброчесності передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань і завдань самоконтролю (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх персональних потреб і можливостей);
- точні посилання на відповідні джерела інформації, коли використовуються авторські ідеї, концепти, поняття, категорії, твердження, візії та теорії;
- обов'язкові посилання на конкретну працю чи джерело у випадку цитування, а також запозичення важливих фактографічних відомостей, оціночних суджень, пояснювальних коментарів і т.п.;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики і стратегії досліджень, опрацьовану літературу, джерела інформації, зокрема web-ресурси з вказівкою часу звернення та режиму доступу (URL).

13. Рекомендована література

Основна

1. *Анкерсмит Ф.* Возвышенный исторический опыт. М., 2007. 612 с.
2. *Анкерсмит Ф.* История и тропология: Взлет и падение метафоры / Пер. с англ. М. Кукарцева, Е. Коломоец и др. М., 2003. 496 с.
3. *Арон Р.* Этапы развития социологической мысли / Общая ред. и предисл. П. С. Гуревича. М., 1993. 608 с.
4. *Бергер П., Лукман Т.* Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания. М., 1995. 323 с.
5. *Бицилли П. М.* Очерки теории исторической науки. СПб., 2012. 427 с.
6. *Валлерстайн И.* Конец знакомого мира: Социология XXI века / Пер. с англ. под ред. В.И. Иноземцева. М., 2004. 368 с.
7. *Вжосек В.* Історія Культура Метафора. Постаня некласичної історіографії. Про історичне мислення. К., 2011. 296 с.

8. Винайдення традиції / За ред. Е. Гобсбаума та Т. Рейнджера; пер. з англ. К., 2005. 448 с.
9. Доманська Е. Історія та сучасна гуманітаристика. К., 2012. 264 с.
10. Доманська Е. Філософія історії після постмодернізму. М., 2010. 400 с.
11. Еванс Р. Дж. На захист історії. Львів, 2008. 296 с.
12. Енциклопедія постмодернізму / За ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора; пер. з англ. К., 2003. 503 с.
13. Зашкільняк Л. Методологія історії: від давнини до сучасності. Львів, 1999. 227 с.
14. Зашкільняк Л. Сучасна світова історіографія / Наук. ред. М. Г. Крикун. Львів, 2007. 312 с.
15. Иггерс Г., Ван Э. Глобальная история современной историографии. М., 2012. 432 с.
16. История понятий, история дискурса, история менталитета / Сборник статей под редакцией Х. Э. Бёдекера; пер. с нем. М., 2010. 328 с.
17. Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму. К., 1999. 350 с.
18. Класики історичної науки / Ред., передм. та прим. Г. Рожкина. [Харків], 1929. 180 с.
19. Козеллек Р. Минуле майбутнє. Про семантику історичного часу. К., 2005. 375 с.
20. Козеллек Р. Часові пласти. Дослідження з теорії історії / Зі статтюю Г.-Г. Гадамера. К., 2004. 429 с.
21. Колесник І. Українська історіографія: концептуальна історія / За ред. В. Смоля. К., 2013. 516 с.
22. Кроче Б. Теория и история историографии / Пер. с итал. И. М. Заславской. М., 1998. 191 с.
23. Кун Т. Структура научных революций / Пер. с англ.; сост. В. Ю. Кузнецов. М., 2003. 605, [3] с.
24. Мангайм К. Идеология та утопія / Пер. з нім. К., 2008. 370 с.
25. Мангейм К. Очерки социологии знания: Проблема поколений состоятельность экономические амбиции / Отв. ред. Е. Я. Скворцов; пер. с англ. Е. Я. Додин. М., 2000. 162 с.
26. Мангейм К. Диагноз нашего времени / Пер. с нем. и англ. М., 1994. 700 с.
27. Мегилл А. Историческая эпистемология. М., 2007. 480 с.
28. Мейнеке Ф. Возникновение историзма / Пер. с нем. В. А. Брун-Цеховой. М., 2004. 480 с.
29. Мислителі німецького Романтизму / Упоряд. Л. Рудницький, О. Фешовець. Ів.-Франківськ, 2003. 588 с.
30. Могильницкий Б. Г. История исторической мысли XX века: Курс лекций. Томск, 2001. Вып. 1: Кризис историзма. 206 с.
31. Могильницкий Б. Г. История исторической мысли XX века: Курс лекций. Томск, 2001. Вып. 2: Становление «новой исторической науки». 178 с.
32. Нові перспективи історіописання / За ред. П. Берка; пер. з англ. Т. та А. Портнових. К., 2004. 392 с.
33. Попова Т. Н. Дисциплинарный образ науки: подходы и понятия. Одесса, 2019. 392 с.

34. *Ретина Л. П.* Историческая наука на рубеже XX–XXI вв.: социальные теории и историографическая практика. М., 2011. 560 с.
35. *Рохас К. А. А.* Историография в XX веке. История и историки между 1848 и 2025 годами. М., 2008. 164 с.
36. *Савельева И. М., Полетаев А. В.* Знание о прошлом: теория и история: В 2 т. СПб., 2003. Т. 1: Конструирование прошлого. 632 с.
37. *Савельева И. М., Полетаев А. В.* Знание о прошлом: теория и история: В 2 т. СПб., 2006. Т. 2: Образы прошлого. 751 с.
38. *Стельмах С. П.* Історична думка в Україні XIX початку XX століття. К., 1997. 175 с.
39. *Стельмах С.* Історична наука в Україні епохи класичного історизму XIX початок XX століття / Відп. ред. А. Слюсаренко. К., 2005. 377 с.
40. *Трельч Э.* Историзм и его проблемы. Логическая проблема философии истории / Пер. с нем.; отв. ред. и авт. послесловия Л. Т. Мильская. М., 1994. 719 с.
41. *Уайт Х.* Метаистория. Историческое воображение в Европе XIX века / Пер. с англ. под ред. Е. Г. Трубиной и В. В. Харитонова. Екатеринбург, 2002. 528 с.
42. *Хобсбаум Э.* Век Империи. 1875–1914 / Пер. с англ. Е. С. Юрченко, В. П. Белоножко; научн. ред. А. А. Егоров. Ростов н/Д, 1999. 541 с.
43. *Хобсбаум Э.* Век Капитала. 1848–1875 / Пер. с англ. Т. Горяиновой, В. Белоножко; научн. ред. А. А. Егоров. Ростов н/Д, 1999. 480 с.
44. *Хобсбаум Э.* Век революции. Европа 1789–1848 / Пер. с англ. Л. Д. Якуниной; научн. ред. А. А. Егоров. Ростов н/Д., 1999. 480 с.
45. *Философия науки: Общие проблемы познания. Методология естеств. и гуманитар. наук. Хрестоматия: учеб. пособие для гуманитар. и негуманитар. направлений и спец. вузов / Отв. ред.-сост. Л. А. Микешина. М., 2005. 992 с.*
46. *Флек Л.* Возникновение и развитие научного факта: Введение в теорию стиля мышления и мыслительного коллектива / Сост. и предисл., пер. с англ., нем. и польск. яз., общая ред. В. Н. Поруса. М., 1999. 220 с.
47. *Фуко М.* Археология знания / Пер. с фр. СПб., 2004. 416 с.

Додаткова

1. Богдашина О. М. Позитивізм в історичній науці в Україні (60-ті рр. XIX – 20-ті рр. XX ст.). Харків, 2010. 480 с.
2. Вебер М. Исторический очерк освободительного движения в России и положение буржуазной демократии / Пер. с нем. К., 1906. 149 с.
3. Виндельбанд В. Избранное. Дух и история / Пер. с нем. М., 1995. 687 с.
4. Гердер И.-Г. Идеи к философии истории человечества / Пер. и прим. А. В. Михайлова. М., 1977. 703 с.
5. Головки В. Історіографія кризи історичної науки: Український контекст. К., 2003. 228 с.
6. Гуревич А. Я. Исторический синтез и школа «Анналов». М., 1993. 328 с.

7. Домбровський О. До питання української школи в діаспорі. *Домбровський О. Студії з ранньої історії України: Зб. пр.* Львів–Нью-Йорк, 1998. С. 473–484.
8. Дюркгейм Э. Социология. Ее предмет, метод, предназначение / Пер. с фр., сост., послесловие и примеч. А. Б. Гофмана. М., 1995. 352 с.
9. Єсельчик С. Імперія пам'яті. Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві / Авторизов. переклад з англ. М. Климчука, Х. Чушак; за ред. М. Климчука. К., 2008. 303 с.
10. Заруба В. Історик держави і права України академік М. Є. Слабченко (1882–1952): Монографія. Дн., 2004. 456 с.
11. Колесник І. І. Українська історіографія XVIII початок XX ст.: (Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів) / Ред. І. Гирич. К., 2000. 254 с.
12. Кравченко В. В. Нариси з української історіографії епохи національного Відродження (друга половина XVIII середина XIX ст.). Харків, 1996. 376 с.
13. Круглашов А. Драма інтелектуала: Політичні ідеї Михайла Драгоманова. Чернівці, 2000. 487 с.
14. Крупницький Б. Історіознавчі проблеми історії України: Зб. статей / На правах рукопису. Мюнхен, 1959. 228, 2 с.
15. Крупницький Б. Основні проблеми історії України / На правах рукопису. Мюнхен, 1955. 217 с.
16. Крупницький Б. Українська історична наука під Советами (1920–1950) / На правах рукопису; вступ. слово Н. Полонської-Василенко. Мюнхен, 1957. XLVI, 120 с.
17. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе: У 2 т. / Відп. ред. Ф. Сисин; упоряд. Я. Грицак. К., 1994. Т. 1. XXIII, 554 с.; Т. 2. 573 с.
18. Милюков П. Главные течения русской исторической мысли. 3-е изд. СПб., 1913. XII, 342 с.
19. Нахлік Є. К. Пантелеймон Куліш: Особистість, письменник, мислитель: У 2 т. К., 2007. Т. 1: Життя Пантелеймона Куліша: Наукова біографія. 463 с.; Т. 2: Світогляд і творчість Пантелеймона Куліша. 462 с.
20. Нечухрин А. Н. Теоретико-методологические основы российской позитивистской историографии (80-е гг. XIX в. 1917 г.): Монография. Гродно, 2003. 349 с.
21. Оглоблин О. Думки про сучасну українську советську історіографію. Нью-Йорк, 1963. 88 с.
22. Оглоблин О. Українська історіографія 1917–1956 / Вступ. ст. І. Верби; упоряд. та примітки І. Верби, О. Юркової; пер. з англ. О. Кураєва, О. Юркової. К., 2003. 250 с.
23. Оглоблин О. До питання про автора «Истории русов» / Вступ. ст. В. А. Смоля, О. І. Путро, І. В. Верби; упор. І. В. Верби, О. І. Путро; ком. І. В. Верби, А. М. Федірко. К., 1998. 149 с.
24. Петров В. Розвідки: У 3 т. / Упоряд., авт. передмови та прим. В. Брюховецький. К., 2013. Т. 2. С. 597–1167.

25. Петров М. Новейшая национальная историография в Германии, Англии и Франции: Сравнительный историко-библиографический обзор. Харьков, 1861. 309 с.
26. Позитивізм: рефлексії щодо класичної моделі історіописання: матеріали круглого столу (Харків, 29 листопада 2016 р.) / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків: Апостроф, 2016. 280 с.
27. Полонська-Василенко Н. Історична наука в Україні за советської доби та доля істориків // ЗНТШ. Париж–Чикаго, 1962. Т. 173: 3б. на пошану українських учених знищених большевицькою Москвою / Ред. М. Овчаренко. С. 7–111.
28. Потульницький В. А. Україна і всесвітня історія: Історіософія світової та української історії XVII–XX ст. К., 2002. 479 с.
29. Прицак О. Історіософія та історіографія Михайла Грушевського / Ред. І. Бречак. Київ–Кембридж, 1991. 78 с.
30. Прицак О. Чому катедри українознавства в Гарварді? Вибір статей на теми нашої культурної політики (1967–1973). Кембридж–Нью-Йорк, 1973. XXXVI, 188 с.
31. Прицак О. Й. Що таке історія України? // *Український історичний журнал*. 2015. № 1. С. 185–210.
32. Риккерт Г. Філософія життя / Пер. с нем. К., 1998. 512 с.
33. Світло й тіні українського радянського історіописання: Матеріали міжнародної наукової конференції (Київ, Україна, 22–23 травня 2013 р.) / за ред. В.А. Смолія. К., 2015. 212 с.
34. Советская историография / Под общей ред. акад. Ю. Н. Афанасьева. М., 1996. 591 с.
35. Тельвак В. Теоретико-методологічні підстави історичних поглядів Михайла Грушевського (кінець XIX початок XX століття) / Передмова Л. Тимошенка. Нью-Йорк–Дрогобич, 2002. 234 с.
36. Тойнбі А. Дослідження історії: У 2 т. К., 1995. Т. 1. 614 с.; Т. 2. 402 с.
37. Чижевський Д. Філософські твори: У 4 т. / Під загальною ред. В. Лісового. К., 2005. Т. 1: Нариси з історії філософії на Україні. Філософія Григорія С. Сковороди. XXXVIII, 402 с.
38. Чубатий М. Українська історична наука: Її розвиток і досягнення. Філадельфія, 1971. 53 с.
39. Шиллер И. Х. Ф. В чем состоит изучение мировой истории и какова цель этого изучения // *Шиллер И. Х. Ф. Исторические работы*: В 8 т. / Под ред Ф. П. Шиллера. М.-Л., 1937. Т. 7. С. 595–612.
40. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории: В 2 т. / Вступ. ст., прим. и пер. с нем. К. А. Свасьяна. М., 1993. Т. 1: Гештальт и действительность. 663, [1] с.; М., 1998. Т. 2: Всемирно-исторические перспективы. 606, [1] с.
41. Эстетика немецких романтиков / Сост., пер., вступ. статья и ком. Л.В. Михайлова. М., 1986. 736 с.
42. Яремчук В. Минуле України в історичній науці УРСР післясталінської доби / Наук. ред. Л. Зашкільняк. Острог, 2009. 526 с.
43. Яремчук В. Українська історіографія: суспільно-політична історія: посібник. Острог, 2017. 288 с.

14. Web-ресурси

Електронна бібліотека Інституту історії України НАН України

<http://history.org.ua/uk>

Електронна бібліотека «Чтиво»

<https://chtyvo.org.ua>

Електронна бібліотека «Diasporiana»

<https://diasporiana.org.ua>

Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини

<http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

[bin/irbis_ir/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=NAV&P21DBN=ELIB](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_ir/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=NAV&P21DBN=ELIB)

Англomовна Енциклопедія України в Інтернеті

<http://www.encyclopediaofukraine.com/>

Енциклопедія сучасної України

<http://esu.com.ua/>

Енциклопедія історії України

<http://resource.history.org.ua/cgi->

[bin/eiu/history.exe?C21COM=F&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU](http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=F&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU)